

Impactul unirii Principatelor Române asupra dreptului românesc*

Sebastian Cercel**

Doamnelor și domnilor,
Stimați invitați,
Dragi elevi,

Actele istorice de la 5 și 24 ianuarie 1859 au avut drept consecință instaurarea unei ordini politice noi în Principatele Române, aflate în fața procesului de unificare a structurilor lor și în fața necesității inexorabile a constituirii statului modern.

Semnificația acestei uniri a călăuzit permanent generațiile care au urmat, iar importanța covârșitoare a Unirii Principatelor Române a reprezentat „un pas hotărâtor pentru evoluția țării noastre legat pentru totdeauna de numele lui Alexandru Ioan Cuza”.

„Unirea este actul energic al întregii națiuni Române” avea să afirme Mihail Kogălniceanu, om politic, avocat, istoric, prim-ministru al României în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (11.11.1863–26.01.1865).

În planul dreptului național, în general, perioada delimitată de momentul Unirii Principatelor din anul 1859 și momentul Marii Uniri din anul 1918 oferă un larg domeniu de cercetare științifică. Este o perioadă în care regăsim momente esențiale ale consolidării dreptului național modern, precum: a) unificare legislativă a Principatelor Române; b) adoptarea constituției din anul 1866; c) integrarea Dobrogei în sistemul dreptului românesc.

În această zi, când sărbătorim 165 de ani de la Unirea Principatelor Române, aduc în fața dum-

nevoastră câteva aspecte privind chestiunea unificării legislative a Principatelor Unite, prima unificare a dreptului român modern, realizată în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

După cum se știe, noul stat național a fost însoțit de la început de anumite contradicții fundamentale, iar Domnul avea în față provocări imense, care așteptau soluții rapide și trainice. Printre acestea, regăsim și problema legislației noului stat, care sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza se va numi România.

„Epoca pravilelor Calimach și Caragea” – pregătirea unificării legislative.

În planul dreptului, unificarea legislativă realizată de Alexandru Ioan Cuza a fost pregătită de „epoca pravilelor Calimach și Caragea”, așa cum o numea Andrei Rădulescu. Această „epocă” începe în **anul 1814**, cu Manualul juridic al lui Andronache Donici și pregătirea celor două pravile, pentru a se încheia în momentul în care a fost elaborat și a intrat în vigoare Codul civil român, respectiv, la **1 decembrie 1865**, moment în care cele două pravile își încetează aplicabilitatea.

Apariția lucrării lui Donici, deși nu s-a bucurat de o recunoaștere oficială, a avut o importanță deosebită. Ea a fost redactată în limba română, fiind „prima legiuire mai mare scrisă în românește”, cu reglementări avansate și o structură modernă.

În Moldova, domnul Scarlat Calimach, ajutat de Andronache Donici și de alții, a izbutit să ela-

*Alocuțiune rostită la sesiunea de comunicări științifice „Unirea Principatelor Române, moment decisiv al istoriei naționale” (23 ianuarie 2024, Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman”, Craiova)

**Profesor universitar, dr., directorul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” Craiova

boreze *Condica țivilă sau politicească a Principatului Moldovii*, care a fost pusă în aplicare la 1 septembrie 1817. Codul Calimach a fost scris în limba greacă și a fost tipărit în trei părți. Prima parte cuprindea o introducere despre legile politice îndeobște și despre dreptul persoanelor, fiind tipărită la Iași, la 1816, în tipografia grecească de la mănăstirea Trei Ierarhi. A fost tradus la sfârșitul anului 1831, fiind tipărit în românește doi ani mai târziu.

În Țara Românească este întocmită Legiuirea Caragea, care a fost promulgată la 1 iunie 1818 și pusă în aplicare la 1 septembrie 1818; scrisă de la început în limba greacă și în limba română, apărută în ediție oficială în ambele limbi la 1818.

Ambele legiuri au ca izvoare dreptul roman și dreptul greco-roman, dar și anumite rânduieli din dreptul țării, iar, într-o anumită măsură, dreptul apusean.

Trebuie amintit că în plan european, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea se manifesta, sub influența principiilor Revoluției franceze, un puternic curent de codificare, „*un fel de mistică a codificării*”.

Acest curent cuprinde și Țările Române, care nu pot rămâne străine „*la acest duh de codificație*”.

S-a observat întemeiat că dezvoltarea culturii juridice în cele două Principate, în această perioadă, „*se înfățișează cam în același chip*” și regăsim aici o „*influențare reciprocă*” și o veritabilă „*întrecere în realizarea aceluiași scop*”, astfel încât „*la o pravilă, la o instituție, la o măsură răspundea țara soră cât de curând cu alta aproape similară*”.

În perioada amintită, între cele două Principate se stabilește o adevărată „*unitate juridică, necuprinsă în texte*”, dar care se poate observa „*în principii și alte manifestări culturale*”.

Opera legislativă a lui Alexandru Cuza a impus unificarea dreptului și a pus temelie trainică dreptului modern românesc.

Prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, care avea atunci vârsta de 39 de ani, dorința esențială a națiunii era pusă de acord cu prevederile Convenției de la Paris, o soluție inteligentă și curajoasă a românilor pentru situația creată prin hotărârile Marilor puteri.

În plan intern, misiunea domnitorului nu a fost ușoară, fiind nevoit să colaboreze cu două guverne și două adunări, aflate la București și Iași, adică la o distanță de 400 km, apreciabilă pentru acea vreme, care putea fi parcursă, în epocă, în aproximativ 60 de ore.

În primii trei ani de domnie a lui Alexandru Ioan Cuza, viața politică din Principate s-a caracterizat printr-o profundă instabilitate, astfel încât în cele două țări s-au succedat peste 20 de formațiuni ministeriale și cinci Adunări.

Domnitorul Cuza începe rapid opera de centralizare administrativă a celor două Principate, folosind cu abilitate **calea legislativă**, care impunea adoptarea unor acte normative de către cele două Adunări sau **calea administrativă**, mai rapidă, care includea acțiuni menite să consolideze unirea politică și funcționalitatea instituțiilor statului.

Prin actele normative adoptate au fost impuse *soluții unificatoare* în toate domeniile importante ale societății românești.

Într-o domnie de numai șapte ani, printr-o extraordinară voință politică, însoțită de o deosebită clarviziune asupra nevoilor societății românești, domnitorul Cuza a reușit să pună, în planul dreptului, bazele constituționale și legale ale României moderne.

Alexandru Ioan Cuza a adus prima unificare legislativă modernă în spațiul juridic românesc, folosind admirabil forța de convingere a dreptului pentru modernizarea societății.

Legile adoptate sub domnia sa, principiile și soluțiile juridice impuse de normele elaborate atunci, *constituie temelia sistemului dreptului românesc modern*.

Pe acest plan este remarcabil că multe dintre legile adoptate de Cuza erau în vigoare în Regatul României în anul 1918, în momentul Marii Uniri, iar, ulterior, au fost aplicabile multă vreme.

Cuza a construit planuri ambițioase de înzestrare a noului stat cu instituții moderne și a acordat o atenție deosebită sistemului juridic, pe care l-a organizat în conformitate cu nevoile unui stat european.

Din complexul de reforme legislative înfăptuit în timpul domniei sale trebuie amintite: legea rurală, legea comunală, legea consiliilor județene, legea contabilității publice, legea Consiliului de

Stat, legea Camerelor de Comerț, legea introduce-rii sistemului de măsuri și greutate metrice, legile bisericești, legea privind exproprierea pentru cauze de utilitate publică, legea pensiilor.

Pentru sistemul juridic național au avut o importanță cardinală elaborarea și adoptarea marilor coduri: Codul civil, Codul de procedură civilă, Codul penal și Codul de procedură penală. Este remarcabil și trebuie amintit, ori de câte ori se impune, *exemplul Codul civil român din 1865*, care a purtat o scurtă perioadă numele de *Codicele Alexandru Ioan*.

Codul civil adoptat de Cuza a fost în vigoare, în dreptul român, până în anul 2011, iar soluțiile sale juridice se regăsesc în Noul Codul civil, astăzi în vigoare în țara noastră.

Concluzii

Momentul istoric din ianuarie 1859 este legat pentru totdeauna de numele lui Alexandru Ioan Cuza. În planul dreptului românesc, domnia sa a adus modernizarea și unificarea legislației, iar legile sale constituie temelia trainică a dreptului românesc modern.

Pe drumul deschis în cei șapte ani ai domniei lui Cuza, România a construit și a consolidat până la începutul secolului al XX-lea, până la Marea Unire din 1918, un veritabil sistem de drept național, modern și eficient, supus unor principii fundamentale care se regăseau în întreaga Europă, cu mecanisme și instituții funcționale, fiind deschisă, nu fără riscuri, pentru soluțiile juridice cele mai înaintate ale vremii.

Pe drumul deschis de generația Unirii Principatelor Române, Carol I va consolida în interior

forța benefică a dreptului, construind un stat în care „numai legea desbătută și încuviințată de națiune hotărăște și ocârmuiește”.

Bibliografie

Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom I, Ed. Enciclopedică, 2003.

A. Rădulescu, *Unificarea legislativă, Memoriile Secțiunii Istorice*, ședința din 2 iunie 1927, seria III, tomul VII, Cultura Națională, București, www.digibuc.ro.

A. Rădulescu, *Cultura juridică românească în ultimul secol*, discurs rostit la 3 iunie 1922 în ședința solemnă sub președenția A.S.R. Principele Carol, Cultura Națională, București, 1923.

A. Rădulescu, *Juristul Andronache Donici*, Cultura Națională, București, 1930.

A. Rădulescu, *Primele încercări de doctrină comercială în Țara Românească*, în *Pagini de istoria dreptului românesc*, ediție îngrijită de Irina Rădulescu-Valasoglu, Ed. Academiei, București, 1970.

Val. Al. Georgescu, V. Șotropa, în *Istoria dreptului românesc*, vol. I, Partea întâi, responsabili de volum: Dumitru Firoiu, Liviu P. Marcu, Ed. Academiei R.S.R., București, 1984.

Ovid Sachelarie, Valentin Al. Georgescu, Unirea din 1918 și problema unificării legislației, în *Studii „Revista de istorie”*, tom. 21, nr. 6 din 1968, Ed. Academiei

Acad. Cristian Hera, președintele Academiei Române, 24 ianuarie 2018, disponibil https://acad.ro/com2018/-pag_com18_0124.htm.

Mircea Duțu, *Un secol de stat unitar și drept național (1918–2018). Perspective istorice cultural-științifice*, Ed. Academiei Române, Ed. Universul Juridic, București, 2018.

Sevastian Cercel, *Unificarea legislativă a Principatelor Române și consolidarea dreptului în primele decenii ale Regatului României*, în volum Mircea-Dan Bob-Bocșan, Sevastian Cercel, *Despre (R)evoluții în drept. Studii dedicate centenarului Vladimir Hanga*, Ed. Universul Juridic, București, 2021.